

підготовленості (комунікативна майстерність, уміння і навички пошуку та цільового використання психологічної інформації).

Психологічне обстеження кандидата на посаду судді спрямовано на отримання повної і достовірної інформації про індивідуально-психологічні особливості кандидата. Результати психологічного обстеження необхідні для подання до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Після направлення результатів психологічного обстеження до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України кандидат на посаду судді має право з ними ознайомитися.

До числа професійно необхідних якостей необхідно віднести не тільки рівень юридичних знань кандидата на посаду судді, але й цілий ряд психологічних особливостей, властивостей особистості, без належної психологічної оцінки яких неможливо прогнозувати професійний успіх подальшої діяльності.

Необхідність психологічного обстеження кандидата на посаду судді обумовлена:

- підвищеними вимогами до особи судді, чії професійні обов'язки пов'язані з участю у найскладніших соціально-правових відносинах, що виникають під час здійснення правосуддя;

- великою відповідальністю та серйозністю наслідків судових помилок, що призводять до втрати авторитету до судової влади в цілому;

- значними матеріальними витратами пов'язаними із призначенням та звільненням суддів, які виявилися неспроможними адаптуватися до роботи.

Тому, необхідно чітко удосконалити та зробити більш якісним професійний відбір кандидатів, які призначаються на посаду судді вперше Президентом України. Зокрема, вважаємо за доцільне запровадити психологічні тести при здачі кваліфікаційних іспитів кандидатами на посаду судді вперше. Це може бути якісним фільтром для відбору більш кваліфікованих суддів, які будуть дотримуватися морально-етичних вимог, що висуваються до особи судді.

Список використаних джерел:

1. Психологія судового розгляду кримінальних справ: монографія / М.В.Костицький, В.Я.Марчак, О.К.Черновський, А.В.Федіна. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 400 с.

2. Костицький М.В. Філософські та психологічні проблеми юриспруденції: вибрані наукові праці / М.В. Костицький – Чернівці: Рута, 2008 – 560 с.

3. Марчак В.Я. Психологічні та етичні засади здійснення правосуддя / В.Я. Марчак // Судово-правова реформа в Україні: проблеми та перспективи: матеріали Міжнар. науково-практич. конф., присвяченої 200-річчю Крайового суду Буковини, 26-28 травня 2004 року. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 128-133.

4. Марчак В.Я., Черновський О.К., Федіна А.В. Організація психологічного обстеження кандидатів на посаду судді: метод. Рекоменд. / В.Я.Марчак, О.К.Черновський, А.В. Федіна. – Чернівці: Чернівецький нац. Ун-т, 2012. – 32 с.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОНТАКТ З НЕПОВНОЛІТНІМ ДОПИТУВАНИМ – ОБОВ'ЯЗКОВА УМОВА ОТРИМАННЯ ПРАВДИВИХ ПОКАЗАНЬ

Петечел О.Ю.,

доцент кафедри кримінального права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, кандидат юридичних наук

Одним із напрямків використання спеціальних психологічних знань є налагодження психологічного контакту з допитуваним. Спідкування з представниками правоохоронних органів у більшості випадків викликає напруженість у будь-якої людини. Це пов'язано, перш за все, з відсутністю інформації про мету, причини виклику, наміри представника правоохоронного органу. Саме тому, налагодження психологічного контакту може зняти таку психологічну напруженість.

Як зазначає І. М. Мостова, в процесі встановлення психологічного контакту під час спілкування вирішуються такі завдання:

- 1) візуальне визначення психологічного стану партнера у спілкуванні;
- 2) формування позитивного ставлення (атракції) співрозмовника до працівника правоохоронного органу;
- 3) зняття психологічної напруженості та стимулювання відкритості партнера у спілкуванні;
- 4) узгодження позицій у спілкуванні;
- 5) психологічне “приєднання” до партнера;
- 6) з’ясування наявності фізичних перешкод до спілкування і подолання комунікативних бар’єрів [5, с.6].

Психологічний контакт – це такий рівень взаєморозуміння, який створює можливість одержання повної і об’єктивної інформації [3, с.97]. На думку Л. Л. Каневського, психологічний контакт можна розглядати як такий стан, при якому учасники слідчої дії проявляють інтерес і готовність до спілкування, до обміну інформацією і до сприйняття інформації, яка виходить від кожного з них [2, с.16]. Психологічний контакт – це найбільш сприятлива психологічна “атмосфера” допиту, яка допомагає взаємодії та взаємовідносинам між її учасниками, це певний “настрій” на спілкування [4, с.269]. Найвдалішим, на нашу думку, є визначення, дане Л. Л. Каневським, в якому найбільш повно визначено суть психологічного контакту. 70% слідчих вважають, що сам собою належний контакт стає базою, яка забезпечує досягнення певної мети. Він зменшує неспокій обвинуваченого, його загальну напруженість і скутість, сприяє широксердному визнанню [1, с. 156].

Як бачимо, психологічний контакт передбачає налагодження діалогу між слідчим і допитуваним. Хоч цей контакт має двосторонній характер, ініціатива завжди повинна належати слідчому. Тому встановлення психологічного контакту вимагає від слідчого знань психології допитуваного, він повинен враховувати його індивідуальні психологічні особливості, психічний стан на момент допиту та ін.

Крім того, необхідно вивчити особистісні якості допитуваного, які сприяють встановленню психологічного контакту (комунікабельність, відвертість тощо), а також якості, які перешкоджають його встановленню (замкнутість, скритність, імпульсивність тощо). Для подолання замкнутості, впертості, негативної поведінки неповнолітнього можна використовувати переконання, коректність, ввічливість у поєднанні з терпінням і наполегливістю. На підлітка впливають також слова і дії слідчого, його зовнішній вигляд, уважність, зосередженість, знання матеріалів справи. Це слід враховувати при встановленні психологічного контакту. Важливим моментом психологічного контакту є мова слідчого. Бажано, щоб вона була чіткою, виразною, точно відображала думки і дії. Недопустимо у спілкуванні з неповнолітнім говорити голосно і різко, однак монотонна, тиха, одноманітна мова також не сприяє налагодженню контакту з допитуваним. Важливо пам’ятати, що манера говорити відображає ставлення до справи, а підлітки особливо чутливі до таких моментів. Важливу роль у встановленні контакту відіграє емоційний стан слідчого, його настрої. Можна використати механізм зараження, тобто спокійний, рівний тон слідчого, емоційна рівновага знімає напругу у допитуваного, а намагання об’єктивно розслідувати справу викликає у допитуваного довіру до слідчого.

Необхідно пам’ятати, що при постановці питання неповнолітній обвинувачений в будь-якому випадку відповідає на нього, хоч не завжди промовляє цю відповідь вголос. Тому для підтримання психологічного контакту доцільно використовувати прийом накопичення первинної згоди. Для цього доцільно формувати запитання таким чином, щоб на них можна було відповісти “так”.

Ефективним тактичним прийомом, що допомагає усунути емоційне напруження, є бесіда на сторонню тему, яка не відноситься до предмету допиту. Але для цього слідчому необхідно правильно обрати тему для бесіди, враховуючи інтереси неповнолітнього допитуваного, його захоплення, рівень загальної культури. При бесіді слідчий може встановити тип пам'яті, вид відтворення, стан органів чуття та інші дані, які істотно впливають на оцінку свідчень. За результатами проведеного нами анкетного опитування слідчих прокуратури та органів внутрішніх справ Івано-Франківської області, 29,4% респондентів вказали, що використовували бесіду на сторонню тему як прийом для встановлення психологічного контакту.

Встановленню психологічного контакту може сприяти демонстрація слідчим поінформованості про обставини життя допитуваного, його інтереси; роз'яснення допитуваному суті його процесуального становища, демонстрація перспектив ситуації, що склалася, переконання в необхідності надання допомоги органам розслідування; роз'яснення наслідків вчиненого злочину; роз'яснення значення щирості розкаяння, інших пом'якшуючих обставин. Усі ці прийоми повинні використовуватись слідчим з урахуванням конкретної ситуації. 56,95% опитаних нами слідчих вказали, що використовували для налагодження психологічного контакту прийом роз'яснення значення правдивих показань і зізнання у вчиненні злочину.

Важливим способом встановлення психологічного контакту з неповнолітнім є роз'яснення змісту, цілей слідчої дії, яка проводиться з його участю.

Таким чином, встановлення психологічного контакту з допитуваним неповнолітнім вимагає від слідчого володіння і використання психологічних знань. На сьогодні використання спеціальних психологічних знань відбувається на інтуїтивному (буденному) рівні. Тому залучення психолога під час підготовки та проведення допиту неповнолітнього дозволить слідчому, правильно визначити вікові особливості, індивідуально-психологічні якості неповнолітнього допитуваного і тим самим ефективніше і швидше налагодити психологічний контакт із ним.

Список використаних джерел:

1. Біленчук П. Д. Процесуальні та криміналістичні проблеми дослідження обвинуваченого (проблеми комплексного вивчення особи обвинуваченого в стадії попереднього слідства): монографія / П. Д. Біленчук – К.: Атіка, 1999. – 352 с.
2. Каневский Л. Л. Расследование и профилактика преступлений несовершеннолетних / Л. Л. Каневский. – М., 1982. – 112 с.
3. Коновалова В. О. Правова психологія: навч. посібник / В. О. Коновалова. – Х.: Основа, 1996. – 184 с.
4. Криміналістика / Заред В. Ю, Шепітька. – К.: ІнЮре, 2001. – 682 с.
5. Мосова І. М. Психологічний контакт у професійному спілкуванні оперативних співробітників правоохоронних органів / І. М. Мосова. – К.: Адефа, 2001. – 58 с.

ОСОБИСТІСНІ КОНФЛІКТИ В ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Давидова О.В.,

доцент кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат психологічних наук

Проведення наукових досліджень в межах юридичної психології та узагальнення одержаних результатів повинне стати одним із чинників удосконалення діяльності співробітників основних фахових напрямів системи МВС України. Повною мірою це стосується діяльності експертно-криміналістичних підрозділів, адже її ефективність залежить не лише від належного оснащення науково-технічними засобами та новітніми